

№19(38)

середа, 22 жовтня 2003 року

РОМАНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Богединий – то Циганське Слово...

Лекса Мануш

Ціна договірна

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

Іванна Тирпак, яку ви бачите на світліні, – медпрацівник. Розповідь про неї читайте у наступному номері.

ВІТАЄМО!

У Національному палаці "Україна" відбулися урочистості з нагод 10-річчя Київського державного музично-драматичного театру "Романс" і 50-річчя його художнього керівника Ігоря Крикунова.

Матеріал про Ігоря Крикунова та його колектив читайте на ст. 9.

НАС ЧИТАЮТЬ

За вересень цього року наш сайт відвідали 14 693 тисяч респондентів. Пропонуємо читачам статистику використання серверу www.romaniyag.uz.ua перших двадцяти країн.

Відвідування	Країни
1	4326 США - комерційні
2	2999 Російська федерація
3	2068 Україна
4	892 Мережа
5	46 Франція
6	46 Естонія
7	45 Швейцарія
8	41 Австрія
9	35 Чехія
10	33 Угорщина
11	30 Данія
12	30 Канада
13	28 США
14	26 США - освітні
15	24 Польща
16	18 Бельгія
17	14 Ізраїль
18	7 Японія
19	2 Італія
20	1 Греція

РОМ-ПРЕС

Українці їздитимуть в Угорщину з безкоштовними візами

31 листопада Угорщина запроваджує для українців безкоштовні візи, а наша країна - безвізовий режим для угорців.

Як повідомила заступник Держсекретаря Міністерства закордонних справ Угорщини Кристина Берта, для отримання угорської візи нашим громадянам запрошення не потрібні. Взові анкети розглядатимуться впродовж п'яти днів. До речі, члени офіційних делегацій можуть отримати візи в більш короткі терміни.

Тим, хто опікується одинокими інвалідами

Заступник глави столичної держадміністрації Валерій Бідний повідомив, що київська влада першою в Україні вирішила надати статус соціального працівника тим непрацюючим рідним одиноким інвалідів, які доглядають за людьми з обмеженими можливостями.

У Києві проживають 50 тисяч одиноких малозабезпечених людей з особливими потребами. Родичам інвалідів, які отримують статус, буде внесено відповідний запис у трудовій книжці, і вони отримуватимуть зарплату.

Спільний круглий стіл

30-31 жовтня в м.Одеса відбується круглий стіл на тему: "Розвиток ромських громад та покращення соціальних умов ромів України", організований Радою Європи, Департаментом міграції та ромів в співпраці з ромським жіночим благодійним фондом "Чіркилі".

Наркоманів, не меншає

В Україні понад 2 мільйони людей, про яких кажуть, що вони сидять "на голці". Немало тих, хто повинен боротися з наркоманами, бездіють. Соцпартия України в Запоріжжі провела розслідування, яке допомогло розкрити "наркоманію в погонах".

Поширено заяву парламентської фракції СПУ під назвою "Врятувати здоров'я нації". В ній, зокрема, вказується і про те, що влада Запоріжжя намагалася "прикрити" гучну справу про корупційність вищих міліцейських чинів. Керівника місцевого УМВС генерал-майора Петренка швиденько перекинули на аналогічну посаду в Полтавській області. Днями цього генерала звільнено з посади.

Соціалісти взяли під свій контроль розслідування справи про "наркоманію в погонах".

ЕКСПРЕС-ІНТЕРВ'Ю

"РОМІВ НЕ ТРЕБА ВЧИТИ ТОРГУВАТИ" "ТЕ БІКЕНЕН ЛЕ РОМЕН ЧІ ТРОБУЙ ТЕ СІТАРЕС"

Мине небагато часу, і в Мукачеві відкриється ще один ринок. Подібних у місті є кілька. В тому числі і один із найбільших у всьому регіоні. Специфіка цього нового ринку у тому, що він - ромський.

Журналісти "Романи Яг" побували в Мукачеві, ознайомилися з місцем майбутнього ринку і взяли експрес-інтерв'ю від підприємця, який організуватиме тут роботу і відповідати-ме за ринок, - Йосипа Вірага.

- Поне Йосипе, невже уже ближчими днями у місті над Латорицею відкривається ринок, про який довгий час велася розмова і серед ромів, і у владних структурах міста?

- Я ще перед виборами міського мера навідувався до органів місцевої влади, говорив їм про нагальну проблему мати свій ринок. Адже це і робочі місця, і можливість легально заробити від торгівлі кошти на прожиття в цей трудний час. Ромів не треба

- В основному, торгуватимемо новим одягом, в першу чергу намагатимемося, щоб ці речі були модними в сезоні. Наш товар буде новий, модний, якісний, але продаватимемо його дешевше, ніж на подібних ринках. Економитимемо на доставці, ціни будуть оптові.

- Ви вже придбали патент?

- Так. Я вже маю патент підприємця і призначений відповідальним за ринок.

Для читачів "Романи Яг" поділюся таким: моя дружина - вміла газдиня, то коли ми проводили, як кажуть, експеримент на ринку, вона напекла котлет, істечок. Приготувала кілька національних страв, і виявилось, що ромам сподобалося. Вони все розкупили. Отже, до чого веду. В таборі є й інші ромки, добрі господарі, і вони теж зможуть поповнити свій домашній бюджет. Якесь гривня виявиться не зайвою.

- Ми бачили місце, де буде роз-

вчити торгувати, бо це у них закладено в генах. Вони знають, де можна придбати товар, який користується попитом, як його продати, аби задовольнити покупця.

- А як поставилися до вашої ідеї?

- На той час кандидат у мери, з яким я теж поділюся своїм задумом, Василь Васильович Петьовка сказав, що для того, аби вміло торгувати, треба мати економічну освіту, досвід і таке інше. А я йому теж повторив, що ромів не треба вчити торгувати. І коли тепер уже прийшов до Василя Васильовича як мера, розказав, що зроблено у напрямку організації нового ринку, то він вислухав всі наші докази про необхідність мати свій ринок у ромському таборі, який налічує понад 5 тисяч населення, підтримав нас і заповнив, що з боку відповідних служб мерії - буде необхідна підтримка.

- Поне Йосипе! Скажіть, будь ласка, скільки осіб зможуть торгувати на ринку?

- 500 ромам буде надана можливість вести торгівлю. Поки що місце є 50, але ж один з родини торгує, а інший цікавиться, де можна придбати відповідний товар, як його доставити. Ринок потребує і оперативної інформації і підприємливості.

- А який товар можна буде тут придбати?

міщений ринок. Як із його обладнанням?

- Василь Васильович нас заповнив, що міська рада допоможе.

- А чи створена дирекція ринку?

- Ми це теж продумали. В раду входить кілька осіб. Серед них і біров Олександр Балог, Олександр Тейфел та інші. Багато допоміг у оформленні документів юрист правозахисного центру Микола Літвій. Ясна річ, і далі буде потрібна його допомога.

- І останнє запитання. Хто слідкуватиме, аби ринок був чистим, був порядком?

- Будуть у нас і свої прибиральниці, і охоронці. Дав би Бог, аби ринок законно відкрили, і ті, хто мають нахил до торгівлі, могли проявити себе.

Вл.кор.

На світліні: працює експериментальний ринок.

РОМ-ПРЕС

Чи зупинять Президент і уряд будівництво дамби

Нині точаться гострі суперечки щодо спорудження дамби між Таманським півостровом (Росія) і островом Коса Тузла (Україна), яка повинна з'єднати території двох країн. Українська республіканська партія "Собор", очолювана Анатолієм Матвієнком, повідомила про намір оголосити набір добровольців, які готові зробити все, аби не допустити потенційної агресії Росії.

Українське керівництво поки що обмежується нотами протесту МЗС та вмовляє Москву мирно відмовитися від своїх намірів.

Бджоли намалювали хрест на склі

У селі Студеному на Закарпатті зафіксоване дивовижне явище природи - бджоли на пасіці місцевої жителя Каліни Мишанич на одній із годівниць намалювали хрест на склі. До того ж, робота ця виконана філігранно. Пасічники, з якими знайома Каліна Мишанич, - а в селі чи не кожна десята сім'я має бджіл і ласує медом, - не можуть пояснити цей магічний знак. Сама господиня вважає, що це бджоли якимось шостим чуттям відрегулювали на смерть її чоловіка, який був найкращим пасічником на Міжгір'яні.

Депутат обіцяє романам поклопотатися про завод

В інтерв'ю "Романі Я" під час попередніх виборів кандидат у депутати Верховної Ради Сергій Ратушняк пообіцяв, що сприятиме, аби в Ужгороді був сміттєспалювальний завод, і романі - працівники комунальної служби - мали б на ньому роботу.

Як стало відомо, миська влада відмовилася від пропозиції чеської компанії "СКД" збудувати в Ужгороді завод зі спалювання та сортування сміття. Мовляв, шукає можливість збудувати завод із переробки, а не спалювання сміття.

Між тим, подібний завод в Ужгороді потрібен. Роми сподіваються, що нардеп Ратушняк виконає своє слово.

Яворівський полігон - причина невідомої хвороби?

Медпрацівники останнім часом не встигають приймати хворих на невідому хворобу, які проживають у селах навколо найбільшого в Європі Яворівського полігону на Львівщині.

Міністерство охорони здоров'я поширило інформацію, що джерелом спалаху інфекції у районі могли стати українські військово-службовці, а також і сіл НАТО.

Понад 350 дітей уже уражені інфекціями невідомого походження. До слова, неподалік одного з сіл знаходиться могильник радіоактивних відходів (1963р.)

Мільйонерів число зростає, а бідних - не меншає

Згідно з щорічним рейтингом (повідомив польський журнал "Wprost"), в Україні число багатих збільшилося порівняно з минулим роком. Мільйонерів маємо 326 осіб - торік було 170.

Серед мільярдерів перед ведуть Президент футбольного клубу "Шахтар", народний депутат України Ринат Ахметов - 1,9 мільярда амер. дол. (торік було 1,7); зять президента Леоніда Кучми народний депутат Віктор Пінчук - 1,5 млрд. дол. (за рік збагатився на 200 млн. дол.); головний акціонер "Приватбанку" з Дніпропетровська Ігор Коломойський - 1,5 млрд. дол.; головний акціонер Харківського "Укрсиббанку", народний депутат Олександр Ярославський; співласник Індустріального союзу Донбасу Сергій Тарута (700 млн. дол.); глава канцелярії Президента України, голова СДПУ (о) Віктор Медведчук 400 млн. дол. (торік його статки сягали 800 млн. дол.).

Худобу ріжуть, а яцяя скоро коштуватимуть як золоті

Через нестачу кормів на Полтавщині почали масово різати худобу. Та й цюгорні надзвичайно низький урожай зернових. Керівництво "Укрптахпрому" попередило про подорожчання яць, не менше ніж на 13%. Причина: нинішні ціни на корми, які не дають змоги виростити курку-несучку, бо прибуток від збуту яць не покриває витрат птахферми на закупівлю "курчячої їжі".

Серед романів Донеччини немало активістів, які допомагають у різних справах товариству "Роман". Багато заходів народилися і проведено за підтримки А.П.Кузьменка, якого ви бачите на світлинці (зліва направо - А.П.Кузьменко сидить четвертий у першому ряду).

ПОДІТІЖНЯ

БУДЕМО З ПАЙКОМ ЯК У БЛОКАДНОМУ ЛЕНІНГРАДІ?

За останні два тижні ціни на основні сорти хліба в Україні підвищилися на 10-15%. Як повідомили представники Асоціації пекарів України й об'єднання "Укрхліба", хлібозаводи змушені підвищувати ціни на хліб через різке подорожчання сировинних компонентів, зокрема зерна.

В засобах масової інформації, і не тільки українських, по-різному коментується ситуація з хлібом. А вже на тринадцятому році незалежності Україну таки "допекла" проблема з зерном, тобто їдеться про хліб. І наврайд чи вирішати її живня 2004.

Утім, уже в попередні роки відчувався певний дефіцит. Однак, його вдалося "заплатити" своєчасно, - майже півмільйонним імпортом. Сьогодні ж порівняно з 2000/2001 маркетинговими роками, масштаби дефіциту продовольчої пшениці значніші.

Уряд захопився, але, як завжди це буває, трохи запізно. Аналіз проблеми деякі вчені, а також компетентні спеціалісти, радять вести у двох напрямках. Йдеться про запрограмованість ситуації, а також - як її не викрадатися з найменшими втратами.

Доводиться чути: Україні може "світити" блокадна пайка, коли її громадяни не проявлять характеру. З чого ж у нас почали боротися з дефіцитом зерна? А посадили на нари віце-прем'єра пана Козаченка, який відповідає і за дану галузь (згодом випустили на волю, хоча не залишили без розписки)... Щоб жив під страхом... Затим було оголошено, що приблизно 100 винних у справі дефіциту зерна теж будуть покарані... Треба сказати, що періоди підвищення урожайності в Україні чергуються з її спадами. До прикладу, у 2001 і 2002 роках було намочено відповідно 39,7 і 38,8 млн. т. Наступного року лідери АПК (Агро-промисловий комплекс) прогнозували природну закономірність. І як наслідок - осінь 2002 засіяла, крім озимих, сумнівів в реальності досягнення цифри 37,8 млн. т.

Доводиться говорити, що вперше за багато літ незасіяні залишилися 4,6 млн. га. Причини? Халатність, скорочення зер-

нових площ і таке інше. Перевиробництво зерна і різке падіння цін затагнули селян у тривалий дефолт. Державі зерно виявилось непотрібним. А підприємливі зернотрейдері почали нагрівати руки. При собівартості тонни зерна на 272 грн. вони реалізовували її по 441 грн. Ні Державний аграрний комплекс "Хліб України", ні Держрезерв по суті не стали реальними опонентами зернотрейдерів.

У січні цього року навіть ті губернатори регіонів, які відрапортували Президенту про мільйонний-двомільйонний урожай змушені були забити тривою.

Населення держави спершу теж мовчало, а далі люди схопилися. Мовляв, що робиться в Україні, яка здатна прогудувати не лише свій народ, а й Китай? Маючи чорнозем, свої золото, нафту, мармур тощо - жebraки з простягнутою рукою!

Звичайно, влада, пробуджена народом та незалежними ЗМІ, змушена була "розпечатати" хлібні "заповітні зернові поклади" Держрезерву. Хліба ніби повинно було вистачити, коли б нічого не потрапляло в тень. Посудіть самі: за рік українці з'їдають 5,424 млн. т. хлібобулочних виробів. "Нагора" виходить лиш 2,4 млн. т. Отже, 3 млн. обходять контролюючі органи. В тіні з міні-пекарень, які не обкладені податками...

Почалися пошуки винних. Першими у зерново-хлібному ажіотажі почали потерпати зернотрейдері.

Аби не втомлювати читачів, то скажемо: уряд вирішив зробити "марш-кидок" за кордон. 9 вересня уряд попросив відзвітувати про роботу на "хлібному полі" нинішнього віце-прем'єра Івана Кириленка. Багато в його доповіді було всякої всячини: уряд, мовляв, ініціює поправки навіть до наявного закону, аби дозволити держрезерву закупити зерно за бюджетні гривні.

Кабмін і депутати почали диспут на тему - з кого знімати податок при імпорті мукомольної пшениці, щоб знизити хоч на 20% вартість хліба. До слова, російська мукка потихеньку "віжджає" в Україну. Недоробки

з зерном, уже фуражним, потягнули за собою подорожчання м'яса, молока і т.д.

Голова Комітету з питань аграрної політики і земельних відносин Верховної Ради Іван Томич так коментує ситуацію:

- Уже зараз спостерігається тенденція до скорочення споживання основних продуктів харчування на душу населення. В Україні рівень споживання набагато нижчий, ніж у наших сусідів - Польщі, Чехії, Росії...

Уряд має намір активніше братися за розв'язання проблеми зернового поля. Додатковим стимулом має послужити і додаток із бюджету - 150 грн. за тону пшениці третього класу.

Але це - в майбутньому. Враховуючи, що в Україні значне число громадян, які є малозабезпеченими, - проблема хліба є життєво важливою.

Міністр агрополітики Сергій Рижук заспокоїв: Україна останнім часом активізувала імпорту зерна з Казахстану й Росії. Мовляв, минулого тижня (їдеться про тиждень у жовтні місяці) влічизняні компанії ввезли 155 тис. тонн продовольчого зерна, і такі темпи продовжуватимуться. Україна матиме змогу ввозити щомісячно 450-500 тис. тонн для забезпечення внутрішньої потреби.

Спеціалісти підрахували: потреба України в імпорті продовольства наступного року становитиме 3,7 млн. тонн. Міністерство агрополітики прогнозує, що Україна до кінця нинішнього року імпортує майже 1 млн. продзерна.

Більш-менш об'єктивно визначити щорічний врожай зерна (назви різні дані) нам таки вдалося, звернувшись до різних джерел. Це 20,5-25 млн. тонн. Торік було зібрано в межах 38,8 млн. тонн.

Меглядач "Романі Я"

Книжковий ярмарок

Вперше в м.Белград з 21 по 26 жовтня відбувся Міжнародний книжковий ярмарок ромських видань Європи. Він організований незалежним видавництвом та інформаційною організацією Rominterpress, очолюваною менеджером, журналістом, письменником Драголюбом Ацковичем.

Асоціація ромських авторів

В місті Фридбурзі, Швеція, 26-28 вересня ц.р. відбувся Європейський конгрес авторів (EWC), куди ввійшла міжнародна Асоціація ромських авторів. Це означає, що у ромських авторів, котрі входять до цієї організації, з'явилася професійна і юридична підтримка EWC.

Етнічні й соціальні дослідження

Латвійський центр з прав людини та Етнічний центр Латвії за фінансової підтримки фонду Сороса та Інституту відкритого суспільства опублікували перше науково-етнографічне дослідження становища ромів у Латвії.

Критична ситуація

Офіційний представник Ради Європи Тоні Елліл у ході перевірки реалізації Конвенції по захисту прав національних меншин відзначив, що роми Молдови є у дуже важкій ситуації як у сфері освіти, охорони здоров'я, так і сфері зайнятості. Ста-

новище близько 20 тисяч ромів, які проживають у республіці, необхідно поліпшити, особливо стосовно освіти. Майже всі жінки-ромки - безграмотні, повідомляє "Ромська мережа".

10 тисяч - бездомні

Близько 10 тисяч ромів Словаччини проживають зараз нелегально на території Чеської Республіки. Ці дані з'ясувалися у ході досліджень, проведених Міжнародною Організацією з Міграції (МОМ) на прохання Чеського міністерства закордонних справ. У ході перевірки виявилось, що роми Словаччини, які у себе на батьківщині перебувають у надзвичайно бідних умовах, живуть у таборах без води, електроенергії. Щороку понад 900 осіб звертаються з проханням отримати притулок у Чехії.

Ромський університет

Університет Методіус в м.Велико Тарново та Фрайський університет у м.Стара Загора (Болгарія) розпочали підготовку спеціалістів для роботи з ромськими дітьми. Як повідомляється, з першого жовтня ц.р. з учителями розпочнуть роботу доцент Крісто Кючюков та Стефан Ціріл. Тридцять педагогів будуть вивчати ромську мову, культуру, історію та традиції, спеціальну методику роботи з ромськими дітьми. В першу чергу наміщається навчати учнів болгарської мови, особливо тих, для яких рідна мова - ромська.

НЕ ВИНАХОДЬМО ВЕЛОСИПЕД... або Щось треба робити з ромською школою

У минулому номері "Романі Яг" вміщено публікацію "На-вчанням дороною - легше колеса крутяться" (газета від 8 жовтня ц.р.). В ній, серед інших питань із життя ромського табору с. Тур'я Пасіка на Закарпатті, порушувалася проблема навчання ромських дітей. Голова сільради Марта Михайлівна Галагоньєв додержується думки (і готова постояти за неї!), що необхідно міняти підхід до навчання. У більшості ромських таборів діють церкви. При них треба організувати, за можливості, класи-комплекси. Нехай би учитель-фахівець навчав малих ромів із освіти - читати й писати. Бо хлопчики та дівчатка ходять у третій чи четвертий класи, а безпорадні перед зошитом і букварем...

3 кількох класів один перший

Так зробили у с.Концове на Ужгородщині.

Навчання розпочалося не 1 вересня, а 16-го, - розповідала молода вчителька (студентка ІV курсу УжНУ, майбутній англійський філолог) Віола Жигмундіна Боднар. - Учні Концьовської ЗОШ І-ІІІ ступення займаються на базі приміщення римсько-католицької громади. Постійно відвідують навчання 18 дітей. В цьому ось класі, де з вами дружно віталися, зібрані хлопчики та дівчатка з чотирьох класів. Мушу вам знатися: з того часу, як відкрили цю школу, жодна дитина не хоче йти в основну школу... Всі до нас приходять...

Табір - через вулицю від цієї будови. Аби дістатися класних приміщень - доводиться стрибати через гірки піску. Діти це радісно роблять. Вони знають, що буде у них ідальня, душові...

Першого дня, коли дісталися школи і побачили в розпалі ремонтні роботи, а школу на замку, - розгубилися.

В селі поблизу обласного центру, в районі, який до останнього часу вважали найбагатшим, і щоб отаке? Де ж були влітку? Чому не готувалися до ПершOVERесня?

Гнів не було на кому і як агамувати чи отримати бодай точну інформацію. Правда, жінка, як виявилось, депутат сільської ради, взялася захищати учителя.

Минулого четверга навідалися в школу вже не післяобідньої пори, а зранку.

Галаслива дітворя стрибає в піску, перемовляється - перегукується. А ось група чорнооких маленьких, гарно одягнених красунь - затіяла гру.

Перерва - для будь-яких учнів - свято.

Скільки вже пишеться про цих дітей природи: живих, емоційних. Одна біда, слабо підготовлені, не пройшли тих занять, які є в дошкільних закладах. Зошит і ручку багато з них вперше бачать у школі.

Із цього "збірного" класу десь 8-9 дітей уже можуть серйозно працювати. Якщо так буде до кінця року, то багатьох можна буде перевести в ті класи, в яких раніше навчалися, - будуть знати писати і читати, засвоюють лямбу Вароді Томаш, Лакатош Ібоа та ще кілька учнів мене просто радують. Знаєте, з обіда я поспішати мушу в Ужгород, в університет. Станціонарно навчаюся. Буває, що й деякі йдуть проводжати мене аж додому - живу в Концьові. А в ромському таборі мене знають усі - майже шість років ходжу туди як представниця церкви...

То вчителька говорила. Ми

вже виїшли на подвір'я, а клас залишила на енергійну пані Агнеш Береш, яка вчить релігію, катехизм. Я вже знаю, що офіційно райво дало дозвіл на відкриття другого класу. Навчаю за програмою... А як інакше. Та в тій програмі потрібна корекція...

Моя співбесідниця працює в угорській школі. Добре володіє українською, іншими мовами. Сама виглядає як старшокласниця. Діти за нею групами ходять. З усього видно - люблять.

Деяким (а серед них і тим, хто за віком пішов у перший клас) читання, письмо, математика даються важко. Допомоги ж від батьків не отримують майже ніякої - в основному, лише певна їх частина закінчили початкову школу. Тепер борються за виживання.

Діти люблять бути на природі, спостерігати за нею. Переглянули десятки малюнків і були подивовані - багато з них просто гарні. Швидко втомлюються сидіти за партами. Тоді шкільні справи продовжують надворі...

Нам помагає один Бог і римсько-католицьке духовенство

Дійсно, якби не він, то чи мали б дорослі роми табору, а також їхні сини та доньки різного віку, такого доброго і водночас суворого друга, якою є пані Агнеш Береш? Уже шість років приїжджає вона в Концьову з Паладь Комарівце. Дорога - 8 кілометрів. Навесні, влітку та восени її другі ноги - велосипед. А взимку та в сльотаві дні доводиться долати дорогу пішки.

Я шість років приходжу в ромський табір як місіонерка римсько-католицької церкви. Ця будова на мені записана. Хто споруджує? Я.

Розповідала:

- Один день на тиждень працюю серед вірників у м.Чопі, а всі інші - тут. Нині клопоти з дошками, майстрами. Дев'ять метрів добудували до цього ось будинку. Проводимо каналізацію... Отут буде зал для занять і ідальня...

Пані Агнеш показує, де незабаром запрацюють душові. Ними зможуть користуватися не лише учні, але й ті дорослі, які приходять сюди на моління. Іх до двадцяти. Хто допомагає?

Не думайте, що багато охочих у таборі докласти до споруди рук. Та дуже цінну ромів Ілону Вароді та її чоловіка, Іболю Вароді з сім'єю, Ондора Беняка. А вже не

кажу про рідного брата Яноша та його майбутнього зятя. На їх плечах тримається добудова, ремонт.

Ні райво, ні Ужгородська районна адміністрація нічого нам не виділили. Удома в мене своя сім'я, ділюся між ними, школою і табором, - розповідала пані Агнеш.

І тепло самі організуємо, і одяг, і харчування, їжу сама готую...

Місіонерка-подвижниця, як сказала, не всім подобається в таборі, але на це не зважає. Нерозумних людей, які люблять себе, а не ближнього - немало. Але з чистою совістю хотрий уже рік крутить колеса велосипеда сюди...

Як ви, дорогий читачу, помітили вже вдруге вжито в тексті слово велосипед. І це неспроста. Чи не час нашої освіти - маємо на увазі ромській, перебудувати відповідно до умов проживання населення в таборах? І чи не досить вже мучити дітей природи навчальними програмами, виробленими інституціями нашого міністра освіти і науки п.Кременя?

І ще багато чого б можна було розказати, почутого з уст мудрої пані Агнеш, яка двічі побувала у фонді "Відродження" й доказувала необхідність посприяти грантом для освіти, медицини... Й про інше. Однак... Це тема наступної розмови.

Звичайно, школу не можна відокремити від життя табору. Клас, де навчаються діти, - вікнами дивиться на нього.

Біров

Не краща хата у бірова Берталона Йосиповича Лакатоша. Дві маленькі кімнати, що туляться одна до одної.

Будинків у таборі понад сімдесят, - каже Берталон Йосипович. - У кожній живе по дві сім'ї, старі і молодші. Звичайно, багато дітей. Ось у мене, дякувати Богу, їх шестеро. Старші вже жонаті, а менший Віолет - два роки. Моє завдання, як бачу, допомогти ромам знайти правильну дорогу в житті.

Якщо кілька років тому у таборі жили кілька чоловік з Ужгорода, що вживали наркотики, в основному "ширку", а п'ять років тому, один з ужгородців Стюпка, молодий хлопчик 20 років, помер від передозування, ніхто зараз у таборі не вживає те кляте зілля.

З заробітками у таборі не густи. З'явилось близько 20 коней, що в основному використовую-

ються як тяглова сила: збираємо металобрухт, ганчір'я, папір та картон. В день, і то не у кожній, можна заробити 5-6 гривень.

Бідуємо дуже, бо не можемо знайти працю, куди б могли прикласти свої руки, - скаржиться пан Берталон.

На час нашого приїзду на вулицю Тарновецьку, де немає номерів на будинках у Концьовській таборі, всі прачездатні, навіть літні люди, пішли на поле вишуквати картоплю, що залишилася у полі після збирання. Хоч і дрібна, а все ж - другий хліб. Купити нема за що. Важка буде зима. У жодній сім'ї немає запасів вугілля, дров. Сільська влада не допомагає. Та голова сільради працює не у Концьові, а у сусідньому Холмоку. Йому б у своєму селі раду дати.

От і думається, як це так - рукою подати від Ужгорода до Концьова, порядок навести, допомогти ромам табору, та, видно, не доходять руки у владомождів. А там, де бідність, там і хвороби, смертність, вдови з дітьми, і не тільки...

Вдова

Її хата вражає бідністю, як зовні, так і всередині. Земляна підлога, над якою фанерна стеля, що ледь не падає, старенька кухонна шафа Найновіша, найкраща річ - шовкова хустка на голову, якою для прикраси накрили подушку на лямку.

Тридцятидвомирічна Йолана Понго одвовіла у травні цього року. Її майже однокіток чоловік раптово помер, захлинувшись власною кров'ю: відкрита форма туберкульозу. Шкодує зараз Йолана, що не була біля чоловіка у останні хвилини, - поїхала відвідати старшу доньку, що вже одружена і живе аж в м.Рівне, а повернулася вже на похорон.

Наша бесіда тривала, коли гос-

ляла на українській (табір угорськомовний), то питання працівників пологового будинку не зрозуміла. Тому донечку записали не Гейзівною за батьком, а Олександрівною за дідом.

- Оскільки я не мала біля себе близьки для новонародженої дитини, то мені меншу донечку не дали. Я поїхала додому за речами, а маленьку віддали до дитячого будинку. Чотири місяці я оббивала пороги як пологового, так і дитбудинку, поки, нарешті, забрала Раю додому. Але чиновники сільської ради с.Холмока не визнали Раю моєю донечкою. Тому доводиться обходитися грішми, що видають на двох дітей.

Діти обступили маму і уважно прислухалися до нашої розмови. Чистенькі, наскільки це можна зробити в умовах табору, доглянуті, вони не все розуміли, але мати легкими рухами руки при-тримувала їх.

- А ще маєте якийсь заробіток?

- Запитуюте у пані Йолани.

- Та ось пляшки збираємо, картон, хоч це і коштує дві-три гривні, а все ж на хліб буде. Одяг дають добрі люди села. Знають, що я вдовіця і маю ще маленьких дітей.

В хату кілька разів заходила онучка пані Йолани, дев'ятирічна Олена, що носила воду у пластмасовому відеречку з сусіднього двору. У таборі одна рідна помпа для води на 20 хат.

- А ще маю клопіт із старенькою мамою мого чоловіка, - розповідала Йолана, - з Розалією Понго, однією з найстарших ромок табору. Нещодавно їй виповнилось 83 роки. Смерть сина зовсім підкосила її: не встає з лямки, ні з ким не розмовляє, а вона вам багато чого розповіла б про себе і

подія чистила дрібну картоплю, що назбирили на полі за табором. Власники дозволили перекопати поле у пошуку картоплі, яка залишилася в землі.

Нерадісне життя вдови. На руках залишилось троє диточок. Ізабелі виповнилось 9 років, Йосипу - 8, а Раїці - 7 літ. Отримувати дітей трохи більше ста гривень і то тільки на двох дітей. Раїсу працівники сільради не визнали донькою Йолани Олександрівни. Річ в тім, що народила меншу дитину аж у Львові, де була приїздом. Оскільки погано розмов-

життя у таборі, як важко жилося за чехів (маються на увазі 1918-1939 роки). Але такої бідності, як зараз, не було. І хати були побілені і стріхи були не такі латані-перелатані, покриті шпакатками жерсті, як у мене. Та хочеться вірити у добро людей, у краще майбутнє.

Просто дивується, як у найважчий період життя господарина не втрачає оптимізму і віру у справедливність.

Чи надогово?

Юлія Зейкан,
Євгенія Навроцька

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО НАДРУКОВАНОГО

Добрі зміни відбуваються у ромському таборі селища Чинадїйова на Закарпатті. Він знаходиться на мальовничій вулиці Підгірній.

Насамперед скажемо, що зміни торкнулися дітей та мешканців селища. Бо ще два роки тому, коли побували тут уперше, вразила суцільна неграмотність серед дітей та підлітків. Старші з родини майже всі виїхали в сусідні області, де працювали на сільгоспроботах, виготовляли і продавали вироби з лози. Дома були лише літні люди, а також діти.

Спробували зацікавити мешканців табору газетою. Добрий десяток рук потягнувся за нею. В основному розглядали світліни. Півнавали знайомих. Дуже хотіли прочитати про ромський табір у селі Арданово, де ці знайомі мешкають, але... виявилось, що старші, які вміють читати, - у від'їзді. Єдиний, хто виручив - ромський хлопчик, який недавно повернувся з однієї з сусідніх областей, де працювали батьки, а він ходив до місцевої школи.

Дівчата з жалем говорили, що хлопці до них шлють листи, які вони не можуть прочитати, і нарікали на своїх батьків, що свого часу їх не дали до школи.

А тепер, двадцять один учень відвідує з першого вересня школу. Відкрито окремий клас при Чинадїйській загальноосвітній школі, де дітей навчає досвідчений педагог з вищою освітою - Віра Миколаївна Соскіда.

Секретар селищної ради Марія Дмитрівна Русин, розказала, що вони останнім часом пред-

ТАБІР У ДОЛОНЯХ ГІР

Таборо анде бурняке пляя

метно займаються табором. Селищну раду очолює новий голова. Це молода людина Іван Іванович Мошак, який хоче, аби у таборі у сльотавий час можна було і пройти, і проїхати. У бюджет на 2004 закладено виділення коштів на прокладання дороги з твердим покриттям. Засушливе літо позбавило мешканців табору води у єдиному колодязі. Отож, буде і новий колодязь для 132 жителів табору.

І ще приємна звістка - під час першого приїзду лише один ром викликав заздрість усього табору тим, що мав коня і воза. Ними він міг заробити, виконуючи замовлення на перевезення сїна, оранку тощо.

- А зараз у нашому таборі, - сказав 16-річний Едік Каналаш, - 6 коней.

Це вже перемога. Бо їхні власники можуть працювати у себе вдома і робити добро ромам і гадже.

Бесідували з юнаками, які поверталися в табір після виснажливої щоденної роботи. Незважаючи на дощ, вони, на сміттєзвалищі, що за селищем, шукали металобрухт. За нього можна отримати бохди копійки на хліб.

Говірливим виявився і 19-літній Едуард Лакатос. Нарікає, що на його молоді руки не знаходиться робота у селищі, а виїжджати на сезон нема резону, бо там і своїх рук вистачає. Намагається виконувати будь-яку чорну роботу, аби заробити. Бо й одягнутися треба, і батькам допомогти.

Юнак теж дуже схвально поставився до того, що новий керівник селищної ради, директор школи зробили усе, аби був окремий ромський клас і діти мали харчування. Першокласник Жєня Каналаш говорив, що у них дуже хороша вчителька, і сподівається, що скоро буде вміти читати і писати. Та й дачі на день харчуються.

Пощадилися, що означає його вираз "дачі на день"? З'ясувалося, що вдома вони на день мають одне перше або друге, а тут дають і перше, і друге.

У їхньому класі зібрані ті, хто грамоти не знає.

Старші хлопці говорили, що у таборі немає церкви, хоч вони знають, що такі є у багатьох таборях Закарпаття.

І в селищній раді, і в таборі розповідали, що загалом мешканці вулиці Підгірної люди спокійні. На сьогодні у місцях позбавлення волі відбувають покарання три чинадїйські молоді роми. Вони скоїли злочин через любов до дівчини-неромки.

Селищна рада допомогла з відбудовою хати, знесеної гаш-водком, Анни Йосипівни Гош. Цій жінці через районний центр

зайнятості надана можливість працювати на громадських роботах у селі та отримувати щомісяця 185 гривень.

Звичайно, це лише перші штрихи до змін у таборі. Будемо сподіватися, що підприємливий голова І.Мошак знайде кошти, аби допомогти старшим ромам у найнезахищеніших родин.

У ромів Підгірної побували Юліана Камська, Олена Бойко, світліни Мирослава Горвата

ТАКЕ ВОНО, ЖИТТЯ...

Від долі не втечеш...
Кігтаре вунжиря чі нашес...

Хто може знати наперед власну долю, кому поталанить спрогнозувати (чи напроорочити) своє життєве покликання на багато літ у майбутнє?

Коли після закінчення десятирічки молода ромка Галя Татарінова вирушила з рідної Олександрії до Одеси - на навчання у вищу школу міліції, вона іншої долі, ніж присвятити себе служінню в правоохоронних структурах, не уявляла.

Спершу працювала на Одещині - в місті Ізмаїлі, згодом переїхала до Кіровограда, де влаштувалася в Кіровоградському районному відділі внутрішніх справ. Але... лише на один місяць.

У звичайний плин життєвих подій несподівано втрутився чоловік Галини, який сказав, що ромський жінці не личить професія міліціонера.

Галина судженого послухала - з органів МВС звільнилася. А згодом пішла... від чоловіка. Дітей не мали, тому по-живому різати не довелось.

Після розлучення вирішила все ж працювати за набутим фахом і поїхала до Києва.

Чотири роки стекли на роботу, хоч і нелегкій, як один день. До симпатичної працівниці залицялися молоді чоловіки, але її серце мовчало...

Та майже весь час перебування в столиці мучила невимовна ностальгія, хотілося додому. І ось на

початку 90-х вона повернулася на рідну Кіровоградщину. Разом з цим відчайдушним вчинком зробила ще один - різко помінявши "профпрієнтацію", Галина Миколаївна влаштувалася санітаркою в обласну дитячу лікарню.

На новому місці пропрацювала майже п'ять років, після чого успішно закінчила курси фармацевтів (при цій же лікарні) і отримала можливість знову вийти на новий професійний виток - відтоді і донині працює фасувальницею в аптеці №137, яка підпорядкована обласній дитячій лікарні. Нині її загальний трудовий стаж - 25 років.

Завідувача аптекою Катерина Олександрівна Чалая відгукується про свою підлеглу найкращими словами: "Я тут працюю три роки, але за весь цей проміжок часу жодних зауважень, тому що ніяких порушень з боку Галини немає. В нашому колективі вона давно вже стала рідною."

Медичний персонал, за словами завідувачі, пишається своєю колегою. І є за що. До хворих вона ставиться завжди привітно, неодмінно поговорить, щось порадить. Маленькі пацієнти для Галини Миколаївни, мов рідні діти. А батьки це розуміють, вдячні за турботливе піклування про синів і донечок.

Аптека №137 сьогодні на са-

мофінансуванні. Тож, без активної участі Галини у досягненні спільних прібутків, звичайно, не обходиться. Вона виготовляє ліки для хворих дітей, новонароджених, що накладає велику відповідальність, адже до дитячої обласної лікарні нерідко потрапляють із важкими хворобами. Тому ліки для пацієнтів повинні бути лише якісними. Від цього залежить і лікування, і взагалі одужання...

Хто може сказати, яка професія найважливіша - правоохоронця чи медичного працівника? В одному вони схожі - в порятунку людського життя.

А доля... Що доля? Кожен обирає її сам і сам змінює. Галина Миколаївна Татарінова зробила свій вибір.

Леонід Савицький,
м.Кіровоград

На світліні: Галина Миколаївна Татарінова - медпрацівниця обласної дитячої лікарні, аптека №137.

РОМСЬКА ІСТОРІЯ В ДАТАХ

У дев'яностих роках ХХ ст. суспільство надалі продовжує не помічати ромів. Ті невеликі організації, які проводять різноманітні заходи, - малопопулярні. Їх рішення не впливають на соціальний та економічний стан ромів. Суспільство б'є тривогу тільки тоді, коли починається масова міграція ромської спільноти, що мала місце під час переселення ромів в Канаду та Великобританію. Донорські організації починають виділяти кошти на ромські програми з метою підтримки діяльності ромських організацій, з одного боку, а з іншого - заради поширення неупередженої інформації про ромів.

1996 р. В Іспанії Ромський Союз проводить першу конференцію "Сараєво", на якій порушуються питання переселення ромів під час воєнних конфліктів у країнах колишньої Югославії.

1997 р. 4 травня. Папа Римський Іван Павло II благословляє Каферіно Джименес Малла, відомого як Ель Пеле, священника-рома, якого було вбито у серпні 1936 року у віці 75 років під час громадянської війни в Іспанії. Ель Пеле став першим ромом, якого благословив Папа. Це - перший крок до канонізації священника.

В Німеччині, в місті Гейдельберзі, вперше виїжджає особа з країни в особі президента Херцога відвідують ромську виставку, присвячену Голокосту.

В столиці Румунії Бухаресті проведена перша конференція, підтримана урядом країни проти попередження насильства та дискримінації ромів у Європі.

В М.Барселона (Іспанія)

відбувся Перший Європейський Конгрес ромської молоді.

Ян Ханкок отримує премію Торолфа Рафто в номінації "Захист прав людини". Пізніше у цьому ж році він признається американським президентом Клінтоном представником ромської громади в Американську Раду Меморіалу Голокосту. Він стає першим ромом у Раді за 17-річну історію цієї організації.

До Англії в м.Дувр прибувають великі групи ромів зі Словаччини, які використали право безвизового перебування у країнах Західної Європи. Всі вони попросили політичний притулок. Це викликало негативну реакцію у місцевих владних структурах та появу великої кількості негативних публікацій у засобах масової інформації Англії.

1998 р. Губернатор штату Нью-Джерсі (США) Крістіна Тодд Вітман підписує прийнятий конгресменами штату законопроект 2654, в якому анулюється антиромський закон 1917 року. Підписання цього закону було завершено відміну останнього антиромського закону в США.

1999 р. - березень. Вихід першого в Україні та в СНД часопису газети "Романі Я" з метою поширення об'єктивної інформації про ромів.

В столиці Чеської Республіки Празі, у приміщенні колишнього республіканського партійного керівництва і теперішнього "Радо Свобода" відбувся У Всесвітній Конгрес Ромської Унії, який прийняв ряд законодавчих актів стосовно ромських ЗМІ, мови, Голокосту.

Підготувала
Євгенія Нарвоцька

Зайчик

Для тулуба візьми продовгасту основу шишки, для голови — жолудь. З'єднай їх паличкою. Зроби в жолудь дві невеликі щілини і встав туди вуха — крилатки ясеня чи клена. Зайчик готовий.

Зроби сам

Кер коркоро

Шошой

Про целос ле лунго вешекі шиска, про шейро, про шейро сьов о мако. Сьов кетане лен ла ровляса. Кер андро макос дуй набаре хевора ай сьов (тов) андре канора — патря ячена вай патрч клена. О шошой гата.

В селі

Жабки квакають: "Ква-ква-ква!",
Качки крикають: "Кря-кря-кря!",
Курочки на вулиці зернятка клюють,
А бабусі на лавочці соняшник гризуть.

Дощик

Дощик крапельками скаче,
А маленька дома плаче:
Там за віконечком - пташка
Змокла бідняжка.

Під віконечком у кішки
Замерзли ніжки.
Прочить маму маленька:
"Відкрий віконечко, пенько!"
Лети сюди-но, пташко!..
Біжи скоріш, кішко!..
Зігріємся трішки!

Женя Бучко, 5 років,
м. Ужгород

КОНКУРС · КОНКУРС · КОНКУРС

Пригода Лойчі і Томаш

Повертався Лойчі з риболовлі додому. За плечима у нього висів кошик з рибею, яку наловив у річці Уж. Раптом його побачив Томаш. Малий ром тихенько, тихенько - за ним. Думає, якби витягти рибуку. Тільки він підкрався до кошика, а Лойчі озирнувся. Томаш одразу відскочив.

Пішов рибалка далі. А малий ром знову підкрався до старшого й шасть у кошик рукою - та як заверещить!

І було від чого: великий рак вчепився Томашу за палець. У кошику була не тільки риба, а й раки. Скаче Томаш, сльози на очах - так йому болять. А старший ром Лойчі обернувся, побачив таке диво та й сміється: ага полався! Та треба виручати невдачу. Насилу відчепив Лойчі рака од пальця.

Сільва Євич

Ромський Вогничок №2
Романі Ягори

Про культуру поведінки

Умій сказати — умій змовчати.
Слово не горобець — вилетить — не піймаєш.
Від теплого слова і лід розмерзас.
Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже.

Пале патівакі культура

Джан со пгенес — джан те на пгенес.
Ворба (лав) на чірколо — гурала — чи худега.
Анда тато (лачо) лав (ворба) ві о праго більола.
На кодо о амал, ко медога макгел, а кодо ко пгенел о чачіпе.

Логічна задача

Вовк, капуста і коза

З одного берега річки на інший треба перевести вовка, капусту і козу, але так, щоб вовк не з'їв козу, а коза - капусту. Подумайте, як це можна зробити, щоб і вовки були ситі, і кози цілі.

Лічилка	Гіналка
Вийшов зайчик погулять	Гейлас шошой аврі
Раз, два, три, чотири, п'ять -	Екг, дуй, трин, штар, панч -
Вийшов зайчик погулять.	Гейлас шошой аврі.
Як нам бути, що зробити?	Сар аме те авас, со те керас?
Треба зайчика зловити.	Тробуй ле шошоес те хутлас.
Будем знову рахувати:	Аме гнавас палпале.
Раз, два, три, чотири, п'ять.	Екг, дуй, трин, штар, панч.

Джесіке
Невигадане оповідання

Стояв чудовий осінній день, природа пишталася своєю красою, запахами від фруктових дерев. Сонечко гріло, усміхалося до нас.

Я з учнями та вчителькою поїхала збирати виноград. Працювали весело, співали, наповнювали кошики гронами. А коли настав обід, то з апетитом смакували їжею на свіжому повітрі.

Не заприштила, як з'явився поруч песик. Спитала: "Чий ти? Як звати?" Він, звичайно, не міг відповісти, але подав знак, що голодний. Відламала шматочок хліба, взяла трохи ковбаси й нагодувала його. Він був задоволений, помахував хвостиком, сидів біля мене увесь час.

Упоравшись із роботою, хотіли сісти в машину, але песик почав гавкати й мало не плакав. Я завагалася: що робити? Може забирати його з собою? А, можливо, він має господаря.

Машина рушила. Минув один день. А другого ранку я раптом побачила песика на нашій вулиці. Він шукав мене. Тільки вгледів - кинувся назустріч. Я теж зраділа і мовила: "Ти будеш Джесіке". І зараз мій пес проводить мене в школу, а коли виходжу звідти, - додому. Дочкує. Тепер я веселіше проводжу вільний час. - Ми ходимо з Джесіке разом на рибалку, по гриби... У нього з'явився притулок, а в мене - друг.

Марія Ілліш

Поміркуй!

о їмі 12 років, він на п'ять років старший від сестри Золи. Скільки років буде сестрі через 8 років?
о Сім'я молодого рома зобов'язалася продати державі за місяць 45 л молока, а продала на третю частину більше, ніж зобов'язалася. Скільки літрів молока продала сім'я селянина за місяць?
о У двох братів Олахів 20 гр. У старшого Орленка в 4 рази більше грошей, ніж у молодшого Раджу. Скільки гривень у кожного?
Повідом нам, як ти розв'язав задачі?

КОНКУРС · КОНКУРС · КОНКУРС

"Вечеря", Галашук Вадим, 10 років.

КОНКУРС · КОНКУРС · КОНКУРС

"Замок", Туряниця Артур, 11 років.
Малюнки надані Чинадівською школою мистецтв, викладач - Тетяна Петричко.

Переклад Аладара Адама

Чи розшукаю вас, мамо?! Чи рогав Тумен, мамо (дале)?!

Молодий ромський музикант шукає свою матір. Допоможімо знайти її. Терно романо музиканто родел пескера мама. Жутисарас те арагас ла.

Чи є у світі білому щось тяжче, аніж почуватися круглим сиротою?

А якщо ти - сирота з самого народження? Точніше, таким тебе зробила рідна матір, найрідніша у світі людина?

Юрій Бірки по вінця скуштував гірку чашу розлуки, коли відчув і зрозумів своєю дитячою свідомістю, що його покинула.

Розповів мені про Юрія Бірки журналіст, який сказав, що в Новоукраїнці є один молодий ром, для якого це була головна мета - знайти своїх рідних.

Архівна довідка, видана загальним відомчим архівом управління охорони здоров'я від 08.08.2002 року, холоднокровно повідомляє прохачеві - Бірці Юрію Миколайовичу - що у віці одного місяця він був виявлений під час патронажу в с/мт Онуфривні Кіровоградської області медпрацівниками в ромській родині. Далі повідомляється, що народився Бірці Ю.М. 28 червня 1977 року. Мати - Бірки Ірина Євсієвна відомилась від нього, залишивши дитину старій родині.

Сумно і важко читати подібні документи, але треба...

Дитина у тяжкому стані, матір народила її у домашніх умовах, 18 січня 1978 року потрапляє до Кіровоградської обласної лікарні з численними діагнозами: гостре респіраторне захворювання, двостороння очагова пневмонія, гіпертрофія 2-3 ступеня, фурун-

кульоз частини голови, правостороння грижа...

Це ж як потрібно довести таке небажане, але рідне дитя, аби з'явився жакхливий "букет" різних хвороб?!

"Перебував у лікарні з 6 вересня 1977 року по 18 січня 1978 року. У п'ять місяців 20 днів після лікування переведений до будинку немовляти, 2 вересня 1980 року звідти вибув..."

Нещасне дитинча вже на першому році життя отримало чимало різноманітних ліків та медичних препаратів: гентоміцин, пеніцилін, ампіцилін, фуразолідон, панкреатин...

"Вага при надходженні до лікарні - 2 900, під час виписування - 4 900".

Після перебування в дитячому будинку Кіровограда хлопчика було переведено до аналогічного закладу в селі Рівному Новоукраїнського району...

Зустрілися з моїм тезкою у затишній прохолоді ошатного корейського ресторану "Дніл", в якому мій співрозмовник працює музикантом.

На початку розмови Юрко дещо хвилювався, поспішно повторюючи одну фразу: "Я хочу будь-що знайти її...", потім опанував себе, заспокоївся. А після того, як на прохання господаря ресторану - Олега Лі - загравав і заспівав для гостей, хвилювання взагалі як рукою зняло.

Поки що йому рідних замінюють друзі. А свого першого, справжнього друга, він зустрів у Рівному, хрещеного батька - Олександра Петровича Карастана, який викладав у дитбудинку музику, а його дружина працювала там вишувальною. Саме хрещений за-

лучив малого Юрка до світу мелодій та ритмів, помітивши в ньому неабияке обдарування. Зараз Олександр Петрович мешкає в Миколасіві, але хрещеник ніколи про нього не забуває.

Музику Юрій займається вже 10 років. В нього чудовий музичний слух. Юрково страшенно не подобається надзвичайно низький фахово-професійний рівень сучасних "попсовиків", тому серед його уподобань - Лариса Долна, опера на прима Монсеррат Кабальє - співаки з надзвичайно сильними голосами. З українських пісеньки митців юнак виділяє Лілію Сандулесу, Іво Бобула, "раннього" Олександра Серова, а також Таїсію Полявалі (також "ранню").

Юрій грає на клавішних та баяні. До речі, навчався грати на касетах Яна Табанчика.

У мене в житті, - подивився потаємним талановитий юнак, - є дві заповітні мрії. Перша - знайти матір, друга - познакомиться з Лілією Сандулесу.

Щодо першої мрії... Доволі важко відшукати Ірину Бірки. Ситуація ускладнюється ще й тим, що під час пожеги у будинку, де раніше жив Юрко, згоріли всі документи з дитячого будинку, зокрема, материна справа.

Пошуки рідних привели Юрія до Кіровограда, в паспортний стіл. Щоправда, з пояснень він так і не зрозумів, чи прізвище Бірки відсутнє лише у двох райцентрах - Новоукраїнському та Онуфривському, чи в області загалом.

За сприяння "дядька Льоні" (мого колеги по журналістському цеху Леоніда Савицького) майже знайшов свого рідного (а може так здалося?) дядька, але...

той Ірину Бірки не знає (змінила прізвище?).

"Я хочу просто подивитися їй у вічі..." - цю фразу Юрій повторював під час нашої бесіди неодноразово.

"Якби пощастило знайти інформацію про матір в будь-якому куточку України, я знайшов би кошти на дорогу. Працюю в корейському ресторані в Олега Лі лише два роки. Але мені б друзі допомогли..."

"Хороша він людина, - з неприхованою теплою в голосі каже про Олега Юрко, - свого часу багатьом людям допоміг, в тому числі матеріально..."

Із цих слів я зрозумів, що когось Лі для Юрія - не тільки господар, а й справжній друг. Свого часу багато допоміг Юрково колишній майстер спорту з грекоримської боротьби Ігор Мороз.

А от стосунки з місцевим владою склалися не дуже. Хіба що колишній голова райдержадміністрації М.Макохдзба допомагав хлопцеві. А от його наступник - В.Змеул - ні. Та й сьогоднішній господар району В.Балан не дуже проймається його долею.

Не склалися у Бірки стосунки і з приймальною народного депутата О.Біловола, яку очолює колишня вчителька Л.Полоха. "Глуха вона до чужого горя людини, - мовить Юрко, - не лише мого..."

Взагалі Юрій Бірки, як кажуть, сам себе зробив. І добре, що у важку хвилину зустрівся на його шляху двоє гарних людей - подружжя колишніх вчителів Онисценків, нині - успішні бізнесмени - Лариса та Володимир.

"Ларису я взагалі вважаю другою матір'ю (а чи була в нього

перша?), - з вдячністю говорив Юрій. - Вони годували і одягали мене. Велике їм спасибі за все!"

Як і управління соціального захисту населення, яке допомогло виділити Юрію Бірці квартиру у родинному гуртожитку.

А от стосунки з іншими ромами у Юрка, на жаль, не склалися... Він сам відверто каже, що друзів серед них у нього немає.

Нашу розмову перервав господар ресторану, до якого завітали друзі. З цієї причини Олег Лі попрощав Юрка заспівати пісню для гостей з сьогоднього Маловісківського району.

Юрій взяв мікрофон і заспівав про... ромів. Іронія долі: співати на ромській мові юнак не вміє, проте залюбки виконує пісню про своїх братів по крові.

Разів з десять за вечір, трапляється, її замовляють, подобається відвідувачам ця пісня, - сказав мені потім Юрко.

Далі Юрій з'явився на замовлення - "Підмосковні вечори", "Катюшу", а на "біс" майстерно виконав марш "Прощання Слов'янки".

Моєю колезі журналісту Леонідові Савицькому чомусь здається, що родичі Юрія Бірки (Леонід вважав, що правильніше - Беркі) проживають на Закарпатті. Я, зі свого боку, широким відгукнутися тих із наших читачів, хто носить подібні прізвища (Бірки-Беркі), або щось відомо про їхніх носіїв.

Треба допомогти всією ромською громадою віднайти Юрково його неньку.

Юрій Лукашевський,
м.Новоукраїнка,
Кіровоградська обл.

На світліні: Юрій Бірки (Беркі)

СУБОТА... З ПОДАРУНКАМИ Савато... ле презентенца

Як уже повідомляла наша газета, при товаристві "Романі Яг" працює за програмою МОМ швейний цех. Його колектив складається з шести молоденьких ромок. Усі вони були безробітними, отож, дуже охоче погодились працювати в цеху. Мистецтвом швейної справи їм допомогла опанувати Тетяна Юрїєвна Фіголь.

Спочатку молоді робітниця навчалися шити простирадла, наволочки, підодіяльники. Згодом перейшли на пошиття суконь, нічних сорочок, піжам, близниці.

Субота, вихідний день. І хоч надворі ще не повисихали озера від вуршарного дощу і дорогою стояли калюжі з водою, старші і молоді жителі ромського табору села Шаланки на Виноградщині (150 км від Жггорода) поспішали на самий початок табору, де вже стояв мікроавтотбус.

З чим цього разу приїхали до нас? - запитав один із найповажніших ромів табору Михайло Марінко голову товариства і

шеф-редактора газети "Романі Яг" Аладара Адама.

- Ця субота буде з подарунками, - відповів Аладар Євгенович. - Ми привезли продукцію, яку випускає наш швейний цех. А для вас особисто, пане Марінко, у мене є теж подарунок. Знайшли можливість дати вам ось цю коробку.

М.Марінко подякував і, трохи відійшовши вбік від мікроавтотбуса, не втерпів, розв'язав пакунок.

- В сам раз на мене, мій 43 розмір взуванок. Уже холодно, і озимі та зимою будуть ноги в теплі.

Подарунки роздавали, окрім пана Адама, й голова Виноградівського районного культурно-просвітнього товариства "Романо Дром" Ласло Дюрі, активіст цього товариства Йосип Муржа.

Задоволені були роми: Пізела Олбок раділа обновці, як і Мальвіна Олбок, Ілона Беркі, Іда Ло-

коташ, Єва Марінко, Людмила Балог та інші.

- У нас сутужно з грішми. А мати гарну близну, то для господині дуже добре, - казала Маргіт Бода.

- Та й не тільки постільну близну нам привезли, але й гарні сукні, нічні сорочки, - додала Ізабелла Негреш.

- І чоловіки задоволені, - казав Бартоломей Варга. - Кому не хочеться мати гарну піжаму, нові брюки, інші обновки.

Скажемо: кілька десятків ромів, а це люди старшого віку, які пережили Голокост, добрим словом згадували і швей, і всіх тих, хто сприяв, аби жовтневий суботний день був для них по-справжньому теплим.

Голова товариства і шеф-редактор газети розказав ромам, а їх збиралася добра половина табору, про те, над якими проблемами працює ця організація, про намагання допомогти їй економічно важкий час ромам.

- Прагнемо підготувати нові проекти, щоб у будинках ромів було тепло, вони мали у що одягнутися і що їсти, - сказав Аладар Адам.

На свтліні: йде роздача подарунків.

Обговорення законопроекту

В Ужгороді нещодавно відбувся круглий стіл керівників громадських організацій, представників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та науковців Закарпатської області по обговоренню проекту Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про національні меншини в Україні" та Закону України "Про внесення доповнень до Бюджетного кодексу України", які вносяться на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України І.Ф.Гайдошем та О.Б.Фельдманом.

Учасники обговорення відзначили, що законопроекти "Про внесення доповнень до Бюджетного кодексу України" є своєчасними, відповідають вимогам часу, будучи гарантією врахування та узгодження потреб етнічних спільнот як кожної з них, так і суспільства загалом.

Це стосується, насамперед, пропозицій щодо формування і роботи дорадчих органів з представників національних меншин при органах місцевого самоврядування; форм реалізації особливостей, що належать до національних меншин, своїх прав особисто і через посередництво громадських об'єднань; адресного фінансового забезпечення з державного бюджету програм підтримки для розвитку національних меншин та інших.

Копії: Генеральному прокурору України
Міністру внутрішніх справ України
Прокурору Закарпатської області
Станіславському УМВС України
в Закарпатській області

СКАРГА

Звертаємо до Вас з приводу небаченого та вкрай зухвалого випадку грубого порушення прав людини з боку представників правоохоронних органів смт Перечин Закарпатської області.

27 вересня 2003 року близько 20.00 в с.Т.Ремети Перечинського району Закарпатської області в приміщенні місцевого кафе сталася сутичка між мешканцями села, ромами за національністю, Каналош О.О., Каналош М.О., та оперативним уповноваженим Перечинського РВ УМВС України в Закарпатській області Пересоляком В.Й.

Внаслідок даного інциденту до кримінальної відповідальності було притягнуто ромів як таких, що вчинили хуліганство. Ця подія була висвітлена в місцевих та всеукраїнських засобах масової інформації, де зазначалося, що, окрім даного випадку в приміщенні кафе, на території ромського табору в селі Т.Ремети відбувся погром, вчинений мешканцями села, як акт помсти і саморозправи над ромами.

Хочемо звернути вашу увагу на те, що розпочате слідство щодо обвинувачених Каналош О.О. та Каналош М.О. ведеться упереджено і висвітлюється однобоко. При цьому грубо порушуються права обвинувачених. Встановлено про притягнення як обвинувачених зазначася, що Каналош О.О. та Каналош М.О. спрочували бійку, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння. При цьому зовсім не вказується на те, що визнаний потерпілим працівник міліції Пересоляк В.Й., перебував в стані алкогольного сп'яніння і першим розпочав приставати до обвинувачених, при цьому він вимагав від них випивки. Отримавши відмову, правоохоронець почав штовхатись та ображати нецензурними словами ромів, після чого спровокував бійку, в якій насправді потерпілими були роми.

Шановні панове, як бідний та знедолений ром, який отримав гроші за продаж грибів, будучи відкинута владою, суспільством та державою в цілому, почне першим чплятись до міліціонера? Адже всі без винятку роми знають не з кінофільмів, як ставлення до них у правоохоронців, як їх б'ють та знущаються у міліцейських кабінетах, як "вішають" на ромів незрозумілі злочини. Ще б пак, хто злодій - ром, хто вчинив крадіжку - ром, хто чплявся до самого пана міліціонера - теж ром.

У газетах розписали, що з приводу погрому у ромському таборі розбереться прокуратура, оскільки до цього причетний працівник міліції. Жодного провадження стосовно цього в прокуратурі немає, але всім відомо, що дільничний міліціонер на ім'я Міша із села Турець був присутній в таборі, коли відбувався цей погром, і він спостерігав і не перешкодив чинити погром. Даний факт міліцією замовчується, але при цьому роздувається версія про те, як жорстоко побити працівника міліції.

Доки захист честі мундира буде переважати над об'єктивністю, справедливістю, та врешті-решт страхом Божим. Якщо брати Каналош винні - судить їх, проте будьте мужними покарати і того, хто зневажає елементарні стандарти моральності. Адже все село знає, що саме Пересоляк Владислав, працівник міліції, постійно перебуває у нетверезому стані, його можна побачити в місцях, де розпиваються алкогольні напої, і він дуже неприязно ставиться до осіб ромської національності. Даний факт особливо обурює нас, оскільки цим самим працівник міліції роздуває національну ворожнечу стосовно ромів і принижує гідність не окремого індивідуума, а всієї народності.

Підсумовуючи викладене, переконливо просимо, розібратися з наведеними фактами і не приховувати ті негідні вчинки, які трапляються в міліції, а виявляти їх і позбутися, звільнивши з роботи нечесних людей.

Про прийняття рішення просимо поставити нас до відома.

З повагою,

голова товариства "Романі Я"
Аладар Адам,
адвокат товариства
Василь Дідичин

Виплати остарбайтерам

Серед ромів поширюється думка, що гроші ромам, які постраждали під час Голокосту, вже виплачені. Про те, що це не так, свідчить документ Українського національного фонду "Взаєморозуміння і примирення", який пропонуємо читачам.

Якщо в німецького фонду вистачить грошей

В Берліні відбулося чергове 13-тє засідання ради "Пам'ять, відповідальність, майбутнє". Із фонду в Росію, Україну і Білорусію надходять кошти, які через регіональні організації "Взаєморозуміння і примирення" розподіляються серед колишніх підневільних робітників.

Як повідомив керівник фонду Міхаель Янсен, до початку вересня виплати нараховані майже 1,5 мільйона людей, які проживають у 80 країнах. Близько 5 млрд. євро надаються країнам поетапно. Перший етап виплат завершений в Білорусії, до кінця року він буде завершений і в Україні. Вся кампанія закінчиться до середини 2005 року.

Роботу з документами ведуть регіональні фонди. Якщо заява в відкинутий, можна звертатися в Берлін, де є контрольна група, яка перевіряє причини відмови. Коли український фонд не прийняв кінцеве рішення про відмову, тоді потрібно набратися терпіння, тому що Берлін не втручається в цей процес, бо не працює з документами заявників.

Міхаель Янсен ще раз звернув увагу російських, українських і білоруських остарбайтерів на те

Грошей на виплату по категоріях А і Б - тобто людям, які перебували в концтаборах і були депортовані в Німеччину, - достатньо, вони отримають їх, інші ж категорії можуть розраховувати на виплати тільки в тому разі, якщо на них у німецькому фонді вистачить коштів.

Уряд України очікує, що колишні в'язні концтаборів і остарбайтери в 2004 році отримають від уряду Німеччини і Австрії компенсацію на загальну суму 250 млн. дол. Як повідомили в національному фонді "Взаєморозуміння і примирення", на 1 вересня цього року виплачено уже 482,4 млн. євро понад 434 тисячам претендентів. До кінця року в Німеччину відправлять останній список громадян, які мають право на 65-процентну компенсацію. Після завершення цієї частини виплат, за рішенням німецького фонду "Пам'ять, відповідальність, майбутнє", почнеться покриття залишених коштів. Тепер готується список на перші 50 тис. кандидатів.

До відома особливих правонаступників жертв нацистських переслідувань (остарбайтерів)!

Закарпатське обласне відділен-

ня УНФ "Взаєморозуміння і примирення" ще раз нагадує про шестимісячний термін подати заяву на виплату компенсації особливим правонаступникам, встановлений німецьким федеральним законом. Відповідно до закону даний термін є граничним. Це означає, що після проходження шестимісячного терміну з дня смерті претендента правочинність на отримання виплати втрачається.

У виплату недотримання цього терміну винятки можуть бути зроблені в дуже обмеженому обсязі. Причин, за якими можуть бути зроблені винятки, дуже мало, наприклад, довгострокове перебування в лікарні (необхідно документально підтвердити).

Рішення про втрату права на отримання виплати з причини прострочки подання клопотання особливими правонаступниками (спадкоємцями) приймаються УНФ "Взаєморозуміння і примирення". Таке рішення може бути оскаржене. Бюро скарг відповідно повинно перевірити, чи дійсно особливі правонаступники звернулися після закінчення строку подання клопотань (заяв) або чи є причина, за якою можна було б зробити виняток. Така скарга допустима лише до моменту закінчення обробки клопотань (заяв), тобто це необхідно зробити терміново.

Закарпатське обласне відділення УНФ "Взаєморозуміння і примирення"

ПРЕСА

Знову... антигерої Апале... антигерої

Стаття Олени Кобець "П'ять років рабства" ("Народне слово" від 4 жовтня ц.р.) порушує надзвичайно болючу тему - діти вулиці. Все б нічого, але головними антигероїями в ній виступають роми.

Вже у вірші вміщена фраза, яка насторожує: "Люди давали хлопчиків милостинку, не здогадуючись, що він збирає її не для себе..."

А знаєте, для кого? Для ромів (у тексті, звичайно, циганив...!)

Спочатку доволі тривіальна преамбула: семиринний Сергій М. втік від нетверезої неньки (батько помер), відчуваючи себе не потрібним. Сяк-так - чи то автобусом, чи то електричкою - дістався до Одеси.

Тепер найцікавіше... На вокзалі зустрів циганку, яка люб'язно запропонувала втікачеві жити у неї. Пообіцяла годувати й одягати. Але... З'ясувалося, що родина у цигани велика. Раніше мандрували Молдавією, а в Україну приїхали на заробітки. Жили разом в одній хаті. З першого дня Сергій зрозумів, що марно сподівався на доброту нових знайомих. Вони страшно побити хлопчика, а потім дали палицю, вивели на вулицю і наказали чатувати біля магазину, щоб просив у перехожих гроші.

- Якщо не заробиш добре - начувайся! - погрозували малюку "страшні цигани".

Вечері він приніс майже 80 гривень. Але від стусанів це його не врятувало. Малому встановили строгий режим "квоту". Несчастий ди-

тин, за словами кореспондентки обласної газети, навіть на думку не спадало втекти від своїх мучителів - так вони його нажахали.

З ромами хлопчик прожив аж п'ять (!) років... Та одного разу в Кременчузі він зібрав лише 45 гривень. Бідолаха панічно злякався, що за такі "копійки" його взагалі можуть позбавити життя і замислив втечу. Поїхав до Євпаторії і прийшов до міліції. Там його оформили до притулку. Разом йому 15 років...

Сергій охоче спілкується з дорослими, ось тільки сором'язливо ховає від сторонніх поглядів руки, вкриті шрамами від катувань. Хлопець навіть не знає, звідки родом.

"Цигани його дуже били, можливо, цим викликані певні провали в його пам'яті", - говорить начальник кримінальної міліції у справах неповнолітніх Кіровоградського міського відділу внутрішніх справ Олег Шамшур.

Ось така жалюва історія. Все вищевикладене - під хворобливої фантазії охочої до сенсації горе-журналістки; по-друге, авторку ввели в оману правоохоронці; по-третьє, дещо передав кулі меду сам підліток, сплутавши в своїй розповіді гірше з праведним стосовно подій 1995-2000 років...

Звичайно, якщо це правда, то ніхто ставати на захист "своїх" не буде. Навпаки - усім ромам повинно бути соромно, що серед їхньої нації існують такі негідники - новіні рабовласники. Втім,

знайти їх і покарати - справа міліції і судових органів.

Стосовно ж з'ясування обставин здійснення такого злочину, то рв правоохоронців є за що зачепитися. "Наводок" щодо пошуку - безліч! Хлопець жив у ромів 5 (!!) років, у місті, а не посеред пустелі. Поруч проживали сусіди, які достеменно бачили, що серед ромів мешкає хлопчина явно іншої національності. А скільки людей мало змогу бачити на власні очі малого жебрака, тим більше, йому давали кожного(!) дня чималенькі гроші (майже цілу пенсію пересілого громадянина України!) Окрім цього, Сергій частенько забирали під час рейдів до приймальника-розподільника. Ці факти повинні бути документально зафіксовані, як і те, що кожного разу малого забирали додому роми, які називалися його рідними.

І щось не дуже віриться у те, що хлопчина не міг розповісти працівникам міліції правду про своє примусове утримання. От якби він був німим, так ні.

А писати, достеменно не розібравшись... Це ж тепер, якщо у когось знаєцька (Боронь Боже!) пропаде дитина, подумають: "Ото, напевно, цигани забрали до себе у рабство".

Отака гірка цяпа непродуктивних публікацій у "Народному слові".

**Юрій Лукашевський,
м.Новоукраїнка,
Кіровоградська обл.**

РЕПЛИКА

36 сторінок
Зета Аргумент
Циганський табір у блокбастері "Кіпіш"

Прочитали публікацію під крикливим заголовком "Циганський табір у блокбастері "Кіпіш" Івана Гаврилишина з Ужгорода в "Аргумент-газеті" за 15 жовтня ц.р. і подумали: невже редакція газети віддає сторінки недостовірній інформації про події, що сталися 27 вересня 2003 р. у волоському таборі села Тур'ї Ремети Перечинського р-ну Закарпатської області. Це ж треба так не поважати себе і видання, пропонуючи подібний олуз. Звісно, папір не червоні!

Олена Бойко

Важливо роз'яснити, що в середині XIX сторіччя розуміли під ромським танцем і взагалі ромською музикою. Як це не здається дивним, Шевченко не міг чути практично нічого із сучасного "фольклорного" репертуару. Те, що зараз виконуються ромами колишнього СРСР, виникло здебільшого в XX столітті, причому в Росії. Українські ж роми - серви - вони й досі майстерно виконують українські народні пісні і твори, запозичені в російських ромів. Уже в часи Шевченка існували тісні контакти російської та українсь-

Продовження. Початок № 18 (37) від 8 жовтня 2003 р.

ЗУСТРІЧ НА ЯРМАРКУ

Араггадіне про базарі (піяцо)

кої ромських діаспор. Із сервською середовища поповнювалися хори, їхнім співом захоплювалася еліта російського суспільства: Пушкін, Толстой, Купрін. На жаль, Шевченкові не пощастило познайомитися з кращими взірцями російсько-ромського вокалу. Його єдине зіткнення з професійним хором залишило по собі саркастичний запис у щоденнику. Поринаючи в спогади про "ромський ярмарок" на Ільїн день у 1845 році, поет, зокрема, зауважує:

Московських ромів я тоді вперше чув і бачив, як вони відзначалися перед ремонтерами та іншою п'яною публікою і як на закінчення свого дико-брудного концерту вони хором проспівали:

*Не пылит дорога,
Не дрожат листья,
Подожди немного,
Отдохнешь и ты.*

Натякаючи цим своїм п'яним покровителям, що їм теж не завидило б відпочити трохи і збиратися з силами для завтрашнього

п'яцтва. Чи думав великий німецький поет, а потім і наш великий Лермонтов, що їх глибоко поетичні вірші будуть огидно дико проспівані п'яними ромками перед збіговиськом ще більш п'яних ремонтерів? Ім і уві сні не снилася ця брудна пародія!

З прекрасного дослідження музикознавця Б Штейнпресса ми знаємо, який великий був творчий розбід між різними хорами столиці. На жаль, Тарас Григорович побував на концерті колективу, який прагнув догодити смаку купецтва і міщанства. Високий рівень виконавства був характерний для хорів, які виступали у дворядському середовищі.

Характерним є, тим не менше, шевченківське згадування про (нехай і неважливе) звертання ромів до класики. Той самий Штейнпресс переконливо довів, що в XIX столітті хорівий репертуар московських і петербургських хорів складався винятково з романсів у поєднанні з російськими й українськими народними піснями.

Перші, причому досить недосконалі твори ромською мовою, з'явилися в хоровому репертуарі тільки в кінці сторіччя. Відповідно, артисти із сервського середовища, повертаючись в Україну, могли збагатити земляків винятково складеними романсами. Виникає природне запитання: "Що ж розумів Шевченка під ромською піснею і танцем, відображаючи їх у своїх творах?"

Щоб дати правильну відповідь, варто згадати про головну особливість ромського виконавства, пов'язану з індіанським походженням цього народу. Для ромів музика це, насамперед, кастове заняття - засіб заробити на життя. Не випадково етнографи не знайшли в них у жодній європейській країні навіть найменших слідів індіанського фольклору. Таборні артисти всюди напружено вдвигалися в місцеві музичні пристрасті, прагнучи зрозуміти, виконання яких творів обіцяє комерційний успіх. От чому роми славляться як геніяльні інтерпрети

татори чужого фольклору. Вносячи щось особливе в манеру співу, розставляючи несподівані акценти, вони значно збагатили музику Іспанії, Румунії, Росії, Угорщини. Звичайно ж, і на українських землях знову прибулі табори швидко засвоїли місцеву фольклорну традицію і до епохи Шевченка вміли досконало виконувати українські пісні і танці. Вони робили це з властивому ромському темпераменту азартом, причому легкий "орієнтуванням" акцент лише сприяв успіху їхніх виступів.

Існують джерела, які дозволяють назвати найбільш популярні твори з цього ряду. Як уже говорилося, хори російських ромів підживлювалися за рахунок виконавців з України, а в результаті виданих в столицях пісенники мають такі вокальні номери, як "Чоботи", "Спить жінка і не чує", "Ой, був, і нема", "Чоловік сіє жито", "Нехай так", "Ой, Василю", "Як казали вражі люди". Дуже велика ймовірність, що одна з цих пісень і донеслася з-за кути хати до зображених Тарасом Григоровичем арештантів.

Микола Бессонов,
м. Москва

(Закінчення в наступному номері.)

ДИВНА ПРОФЕСІЯ МАРІЇ ЛАЦКО

ШУКАР ПРОФЕСІЯ КЕ МАРІЯ ЛАЦКО

Нелека доля випала Марії Йосипівні Лацко, яка народилася у багатодітній ромській сім'ї, але, переборюючи усі труднощі, змогла закінчити середню школу, самою зусиллями оволодіти професією каменяра-штукатур і на рідкість пропрацювала з першого до останнього дня виходу на пенсію в одній і тій же бригаді, з одним і тим же колективом 26 років. Таке в житті робітників буває рідко і тому викликає подив: Наш кореспондент попросила Марію Лацко відповісти на кілька питань.

- Маріє Йосипівно, розкажіть коротко про своє життя-буття. Як починався шлях у робітничу професію каменяра-штукатура?

- Народилася я в Ужгороді 24 липня 1941 року в мікрорайоні Радванка. Батько Олексій Йосипович Роман ремонтував взуття і мав дома свою майстерню. Увів грати на скрипці. Своєю майстерністю показував, граючи у селах під час різноманітних свят або весіль. Мати - Марія Йосипівна Лацко - перебувала з татом у громадянському шлюбі, тому нашу мамине прізвище. Я була найстаршою у сім'ї. Крім мене, у родині було ще п'ять братів і дві сестри. Закінчивши 8 класів Ужгородської СШ №7, я пішла доглядати дітей до господарів у Дравиці, а ввечері ходила у вечірню школу. По закінченні школи не мала можливості вчитися далі і вирішила влаштуватися на роботу, щоб допомагати батькам. Після недовгих пошуків роботи влаштувалася підсобником у РБУ (ремонтно-будівельне управління). На будівництві легкої роботи нема. Спочатку терпіли руки, дуже втомлювалася. Робітники мене поважали і згодом рекомендували учнем у комплексну бригаду, яка складалася з 12 чоловік. Бригадиром там був Юрій Мокар. Юрій Юрійович умів організувати роботу і працювати з людьми, любив порядок і не терпів ледащо. Його бригада вважалася однією з кращих у РБУ.

У мене все ішло добре. Уважно придивлялася до роботи працівників, прислухалася до їхніх зауважок і порад. Мене хвалили, а невдовзі й сама почала штукатурити й виконувати роботу каменяра - класти стіни.

- Як для жінки, професія каменяра-штукатур - досить дивовижна. Чи задоволені ви були своєю професією?

- Звичайно, задоволена. З перших днів я по-доброму заздрила робітникам, які виконували цю роботу. І моя мрія збулася. Опанувавши професію каменяра-штукатура, я з першого і до останнього дня виходу на пенсію пропрацювала в одній і тій же бригаді з одними і тими ж людьми, а це ж 26 років! Наша бригада трималася весь час разом. Ніхто не хотів переходити на іншу роботу. Ми дуже поважали свого бригадира Юрія Мокаря, який мило організував справу і давав нам можливість добре заробити. Мене неодноразово нагороджували Почесними грамотами і преміями, отримала й медаль "Ударник комуністичної праці", а також "Ветеран праці". Мій портрет постійно висів на Дощі пошани. За умилу і якісну роботу присвоїли і IV розряд каменяра-штукатура.

На рахунок нашої бригади будівництво гастроному на площі Ш.Петефі, добудували нові цехи на заводі ФМК, ремонтували лікєро-горіччаний завод, споруджували нові житлові будинки тощо.

- А як склалося ваше особисте життя?

- Мос особисте життя не було щасливим. А взагалі, ніяких великих прикрасів не мала. Були радісні й щасливі хвилини, а були і розчарування, як у всіх.

На одній з вечорків познайомилася з молодим ромом Петром Тирпаком, який якраз повернувся з армії. Дружил ми з ним більше року, а потім вирішили разом жити. Народилася у нас син Андрій. Я отримала однокімнатну квартиру на пл.Ш.Петефі. Чоловік теж працював зі мною в одній бригаді. Однак Петро почав прикладатися до чарки, часто не виходив на роботу, вдома дебоширив, тому я з ним і розлучилася. Потім він заховів і помер. Сама виховувала сина і про-

довжувала далі працювати. Син був слухняним, закінчив середню школу №11, здобув професію електрика і працює на механічному заводі. Маю двоох онуків, які часто відвідують мене і допомагають. Я віддала сину свою квартиру, а сама після смерті батьків перебудувала їхнє житло і залишилася там жити. Шкода, що, крім батьків, померли і мої брати і сестри. З восьми дітей залишилися ми з сестрою Оленою, з якою ходжу разом обідати у благодіну ідально товариства "Романі Яг". Отримую пенсію 150 грн. Недавно тяжко захворіла - перенесла інсульт. Син мене доглядав у лікарні 3 місяці. Зараз почуваюся краще. Радію, що можу спілкуватися з благодінями ідальні зі своїми ровесниками, ділитися своїми враженнями й отримувати поради.

Дякую усім тим, хто підкується про людей похилого віку, а особливо Аладару Євгеновичу Адаму. На свій день народження отримала від товариства "Романі Яг" святкове вітання. Аладар Євгенович щиро мене привітав і вручив подарунок. Такого подарунку я ніколи ще не отримувала. Кожного місяця одержую продукти харчування.

Від щирого серця бажаю працівникам товариства "Романі Яг" міцного здоров'я й успіхів у подальшій роботі.

Волика Опаленик

На світліні: Марія Лацко у святковій сукні і подарунками, які отримала напередодні свого дня народження.

З РЕДАКЦІЙНОЇ ПОШТИ

НОВИНКА ОСВІТЯН ЗАКАРПАТТА

ЧИ СТАНЕ "СЛОВО ВЧИТЕЛЯ" ГАЗЕТОЮ ДЛЯ ВСІХ І В КОЖНУ СІМ'Ю

Щодня "Романі Яг" отримує листи з різних регіонів України, де проживають роми. Одначе пишуть до нас, просячи допомоги, поради, і нероми, надсилають проби свого пера початківці-літератори, а також твори - уже відомі автори поетичних та прозових книжок.

По-доброму зрадили, коли в редакційній пошті потрапили на перший номер газети "Слово вчителя" (від 3 жовтня 2003 року). Чим виправдана поява такого видання? А тим, що в школах Закарпаття навчається близько 192 тисяч учнів. Із них понад 16 тисяч першокласників. Ведуть дорогою знань, формують творчу особистість і людину нового дня 16 225 педагогів.

Лише візуальний погляд на це нове видання (а його засновник - Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти і науки Закарпатської обласної державної адміністрації, тираж 3000 прим.) показує новинка освітян Закарпаття здобуде прихильного читача тоді, коли на її шпальтах порушуватимуться життєво важливі проблеми сучасної освіти і науки, вона не буде інформаційним бюлетенем, а авторами публікацій будуть не чиновники від освіти, а незвичайні мислителі педагогіки, методисти, матимуть свою сторінку для обміну думок батьки, а також - учні.

"Слово вчителя" - перша ластівка. "Романі Яг" бажає бачити на її сторінках - і матеріали для і про роми.

Вітаємо!

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ № 3 НАЦІОНАЛЬНИ МЕНШИНИ МАЮТЬ ПРАВО НА ОСВІТУ. ТА Й НЕ ЛИШЕ

Відділ у справах меншин та міграції Закарпатської обласної державної адміністрації та Центр культури національних меншин Закарпаття прийшли до читачів із щоквартальником українською мовою (за скромним третім). Схромно називаючи своє видання "Інформаційним бюлетенем", редакція подала ряд авторських матеріалів - "Регіональна модель забезпечення прав національних меншин на освіту" (Борис Качур), "Закарпатське циганське культурно-просвітне товариство "Романі Яг": історія створення та етапи становлення" (Аладар Адам, Євгенія Навроцька), "Соціально-демографічна ситуація в шістьох ромських поселеннях Ужгородського району Закарпатської області" (Йосип Соломон, Йосип Адам)...

В цій невеличкій книжці (тираж мінімальний - 100 екз.), але бажаючі мають змогу зробити ксерокопії потрібних їм матеріалів) знайдуть і вкрай потрібні для роботи матеріали, згруповані в розділі "Хроніка подій". А це: Закон України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов та меншин", "Проект Закону України "Про національні меншини в Україні" (нова редакція), "Проект Закону України "Про компетенції державної етнопольової політики України". Лише можна вітати появу такого бюлетеня.

КИЇВСЬКИЙ ЦИГАНСЬКИЙ ТЕАТР "РОМАНС" ОСЬ УЖ ДЕСЯТЬ РОКІВ СЛУЖИТЬ СВОЄМУ НАРОДОВІ

КИЇВСЬКО РОМАНО ТЕАТРО "РОМАНС" ДЕШ БЕРША ПАТІВ ДЕЛ ПЕСКЕРЕ НАРОДОСКЕ

Під час чи не кожного приїзду в столицю ми, журналісти, які пишуть на ромську тематику, намагалися потрапити на концерт з участю відомих співаків, музикантів, а також на вистави "Романсу". Особливе дихання було у спектаклі "Про що співала скрипка", "Вечір циганського романсу", "Три голоси в один крик"...

Для багатьох нині загадкою, як йому пощастило вирватися з Росії і її Москви з славнозвісним "Романом", куди діставався, наче в Мекку, і створити в Києві - столиці України - циганський театр "Романс". Якось на цю тему розговорилася з Міхою Козимиренком, чий поезії звучали у спектаклі "Циганська муза" за Ліною Костенко на сцені Мукачівського російського драматичного театру під час гастролей на Закарпаття торік у травні. Стиснув плечима, посміхнувся у вуса: "Дар дає Бог тому, хто вміє дарувати його іншим".

ДАР. Не знаю, чи запам'ятав Ігор Крикунов ті мої п'ядесятка запитань, з якими звернулася до нього після того, як учетверте виходив із артистами на сцену під оплески зали, яка вставала? Присіли і Ліну Костенко - цю українську (і не лише) гордість. Присіплива столична публіка вітала. То були перші покази вистави в Києві, яка вже виростає з учбової, на яку режисера попросили прийти консультантом (ставили студенти ІV курсу Інституту кіно і телебачення Київського Національного університету культури і мистецтва, курс народної артистки України Ади Роговцевої).

З хутора Крикунова - до білокам'яної

Ігоря Крикунова я вже давно знаю як не лише здбного актора, а й оригінального режисера.

Ще в ранньому дитинстві син голови колгоспу під Волгоградом на хуторі Крикунов придивлявся до батька, який мав добрий голос, інших ромів-музикантів із табору, що став волею високого начальства колгоспом. Згодом почав відтворювати бачене...

- Море, запишемо тебе у музичну школу. Тільки треба дуже багато вчитися.

З радістю Ігор почав ходити на навчання. А вдома у них створився справжній ансамбль. До батькового голосу долучався мамин... А коли він десь фальшивив - брав зависоко чи занизько - старший Крикунов просив прислухатися до нього, інших...

А час спливав швидко. І ось уже Ігор Крикунов узав кайток до білокам'яної (так називали Москву). Його дорога - до знаного вже в багатьох країнах циганського театру "Романс". З цим колективом здійснив не одну гастрольну подорож у різні міста держави, де захоплено вітали ромське мистецтво. Подружився із знаменитим актором, а згодом і режисером Миколою Сліченком. Грав майже у всіх виставах, які ставив. Мав багатьох друзів і серед акторів "Театру на Таганці".

ДАР ЛИЦЕДІЯ

Та настав у його житті день, коли приїхав у Київ. Тут він, як зізнався, закохався в театр естради Малахова. З цього колективу згодом виділився ще один - "Театр на Подолі". Ігор Крикунов теж зіврав у цьому колективі ("Театр на Подолі") не одну роль.

А потім організував власну циганську групу. Здбні, талановиті роми потягнулися в цей колектив.

... І виріс "Романс"

Не дуже любить Ігор Крикунов розповідати, що виношує в планах. Мовляв, аби не наврокувати. Те, що завоював театр серця багатьох спектаклем "Циганська муза" за Ліною Костенко, вважає удачею. Бо й справді, відтворити долю ромки Папуші (з ромської лялечки) не просто. Вона тягнеться до прекрасного, пробує сама творити його. Та зустрічає непорозуміння. Ба, й явну неприязнь. Існують ромські традиції, усталені віками. Порвати їх нелегко. Папуші ж хочеться писати рідною ромською мовою. Однак, вітчм

Хотів її прибити.
Вже замахнувся... Де там!
Із табору тікала...
і знов прийшла до них...
За що циганський Бог їх покарав поетом? -
здається, так їх зуть,
людей отих чужних.
Навчилася десь писати.
Папір ховає в шматті.
Нализус слова, як бублики
на шнур.
Циганська дівтора,
сунделики кучматі,
тягають той папір циганам
на розкур.
Папуша складає вірші з голови,
в що їм, себто одноплемінникам,
не йметься віри. Ліна Костенко
вкраплює в творі поетичне

слово цієї талановитої ромки, до якої навіть Тувім писав:

"Хай папі пише, пише!

У пані є талант,

с відчуття краси!"

Вслухайся в ось цю строфу:

"Сміється мось серце і плаче,

ніби вітер", -

пером Папуша водить,

а букви - хто куди.

Як важко їй писати!

Нема в латинці літер

для кольору печалі і голосу води.

Сніги паперу білі.

А букви - наче проліски.

Чи зійдуть? Чи проб'ються?

Такі ще холоди.

Але виходить книжка.

В перекладі.

По-польськи.

Із кольором печалі і голосом води.

Робота над спектаклем збагатила колектив відчуттям причетності до творення високого мистецтва. Кожен мусив духовно викинутися, аби зазвучала основна ідея вистави.

Прости, прости, їм Бже!

Вони брели віками,

трагічно несвідомі своєї темноти.

І тільки час розсудить цей біль

недоторканий,

цей кров'ю обкипаний

діалог правоти.

Ми зосередили увагу на виставі "Циганська муза" недарма.

Адже Ігор Крикунов лише на тому етапі, на якому останнім часом перебуває театр, міг взятися за речі такого високого мистецтва, як творі Ліни Костенко, до якого вона взяла епіграф із Папуші: "До поезії треба сходиться, як до великого вогнища".

Гастролі дорогами озиваються

Ігор Крикунов напрочуд відверта і добра людина, - то говорив мені один із акторів. Знаєте, до нього дуже часто звертаються з різними прохананнями - від позичити гроші на хліб до організації концерту для допомоги відомому рому-музиканту в провінції, котрий перебуває в скрутці через невилікову хворобу. Пораз ми від того страждаємо...

Ігор Крикунов:

- Бажання допомогти велике, але я вмію наскрізь бачити прохачів, нехай і моїх одноплемінників... Даємо і благодійні вистави. Коли це потрібно. Взагалі, наш народ живе небагато.

Запам'яталось із одної пресконференції, власне, зустрічі. Ділячись думками про гастрольне літо, коли в Україну приїжджає значне число російських колективів, груп, Ігор Крикунов сказав:

- Українські артисти - рідкі гості в Росії, маю на увазі не лише ромів. А вони до нас таборами виїжджають, вивозячи валізки грошей...

Велика правда в цих словах. Та наше Міністерство культури воліє не "бачити" справжнього стану справ... А є що показати в Росії і театру "Романс", і іншим нашим колективам...

Можливо, тому що батько був головою колгоспу, а по-батьківській лінії Крикунових було чотирнадцять (всі артисти, художники, музиканти), засновник і головний режисер театру - людина напрочуд працьовита (і в кіно теж відомий!).

Як і його предки - кочівники (хоч табір, де народився, вже був осілим), любить дороги. Вважає, гастролі - то його щастя і порятунк...

Його талант на повну силу розкрився в "Романс", хоч все, що передувало заснуванню театру - й рідний хутір, і праця у відомому в світі колективі "Романс", дружба з Миколою Сліченком і приятелювання з артистами російських телерадіо, - все десь відключалося у підсвідомості.

А згодом був Київ. І нові театри, друзі, нарешті, свій театр "Романс", ролі в кіно...

А на початку цього року доля ласкою повернулася до Ігоря Крикунова і його колективу - столична влада взяла на утримання Київський циганський театр "Романс". Більше того - навіть плати за комунальні послуги (а ціни на них у нашій незалежній Україні ой і кусаються!) позбавили...

Що ж, тільки спасибі меру Олександрові Омельченку та тим, хто пішов артистам назустріч.

Залишається - лицедіяти! Усім!

Юлія Зейкан
світлина Сергія Старостенка

Лист у редакцію: просимо поради, допомоги

МАЛЕНЬКІ РОМИ ВУГЛЕДАРА ВЧИТИМУТЬСЯ РОМСЬКОЮ... КОЛИ ЇМ У ЦЬОМУ ДОПОМОЖУТЬ ДОРΟΣЛІ

ЦІНЕ РОМОРА ВУГЛЕДАРА СІКЛЬОНА РОМАНЕС... КАНА ЛЕНГ'Е ЖУТИНА Е МАЙГУРЕ

Ромське національне товариство "Романс" у Донецькій області в місті Вугледар відкрило недільну школу. Її відкриття чекали давно, адже нами рухало одне: аби ромські діти навчалися на рідній ромській мові. Однак, перші наші кроки виявилися засіяні тернинами. Виходачев, які б не лише знали мову, а й уміли передавати її дітям і працювали би на громадських засадах, не знайшли. Постало питання і стосовно коштів.

Розкажу про таке. Дев'янадцятого вересня проводився фестиваль національних меншин Донецької області, на якому виступили всі, за винятком ромських колективів. Немає коштів для придбання костюмів, місця для репетицій. Прикро, що на фестивалі були запрошені роми, та вони виступити не могли, а тільки дивилися, як інші співають і танцюють.

Відкриття ромської школи - це подія для нас. Адже у планах ще

багато задумів. Це і організація музею, бібліотеки, інше.

Володимир Ніколаско,
голова ромського
національного товариства
"Романс"

Від редакції. Подіємо рахунок р/р 26000300192 МФО 394062, ОКПО 02769256, відкритий в Петровському банку 5405. Гадаємо, що і владним структурам має бути небайдуже до тих проблем, які виникають у національних товариствах.

Поради віт Рақи
Драбаріне катаре Рақа
з 22 жовтня по 4 листопада

Овен - не дуже сприятливий період для серйозної роботи. Намагайтеся бути чесними та послідовними у вирішенні фінансових питань. У ці дні можливе втручання сторонніх людей у ваші плани. А ви робіть своє... В особистому житті без змін, здоров'я не підведе.

Телець - ви допомагаєте своїм родичам і це добре. Можуть статися деякі ускладнення у стосунках з коханою людиною, тому будьте більш дипломатичними. На роботі на вас чекають серйозні доручення або навіть підвищення по службі. Можуть боліти ноги, тому вживайте заходів.

Близнята - подумайте, чи варто докладати зусиль та витратити час і здоров'я за такі невеликі гроші? Не з'ясовуйте зараз стосунків зі своїми партнерами. Бережіться нежито та застуди.

Рак - останнім часом у вас багато справ, вирішуйте їх у помірному темпі чи займіться чимось одним. У приватному житті все гаразд: якщо у вас є кохана людина - це період гармонії та спокою, якщо нема - чекайте важливої зустрічі, бережіть хребет.

Лев - не нав'язуйте іншим своє бачення подій, це ускладнить стосунки. Зробіть перший крок назустріч старим друзям, щоб розрядити ситуацію. Зверніть увагу на стан свого здоров'я, особливо на тиск.

Діва - у жовтні було зроблено багато важливих та серйозних справ. Тепер можна і відпочити. Однак, можливо, хтось із ваших рідних опиниться у лікарні, будьте готові допомогти. Ваше слабке місце - шлунок та хронічні захворювання.

Терези - несподівані події сплутали всі ваші плани, проте ваш бойовий дух нелегко зламати. Слід помиркувати про стосунки з близькими людьми. Приділіть увагу справам своєї домашні. Це вас заспокоїть і зміцнить нервову систему.

Скорпіон - завдяки набутому досвіду зможе вийти зі складних становищ. Уникайте довірливих стосунків у суспільному житті, а щодо особистих справ, вам можна спочивати на лаврах, бо вас кохають. Здоров'ям ви, звичайно, не переймаєтесь, а даремно.

Стрілець - цей час - спокою. Перепочиньте від надмірної роботи, бо навіть ваш запал та енергію теж треба берегти. У ваших фінансових справах вже зроблені значні кроки, проте результат прийде пізніше. Бажано уникати їжі та напоїв невідомого походження.

Козеріг - підготуйтеся до деяких ускладнень з партнерами по бізнесу. Та все складеться добре. Вам несподівано можуть освідчитись у коханні, що надасть нових сил і творчої наснаги. Слідкуйте за серцем.

Водолій - робота, якій ви приділили найбільше уваги, завершена. Тепер можна зайнятися тим, чим ви хотіли зайнятися вже давно. Але не ловіть гав, бо через місяць буде пізно. В особистому житті все без змін. Не переохолоджуйтеся на вулиці - одягайтесь тепло.

Риби - не ображайтесь на друзів, що не запросили вас на своє свято. Обов'язково поясніть родичам ваші плани на майбутнє, бо вони не дуже впевнені у вашій щирості. Фінансові справи можуть піти краще, якщо ви зустрінетесь зі старими знайомими. Можливі проблеми з кістками та суглобами.

Шановні Скорпіони, вітаю вас, таких своєрідних і талановитих, з Днем народження! Нехай ваші мрії здійснюються якнайшвидше, а матеріальні проблеми, аби не існували у вашому житті. Родина Скорпіона завжди може бути впевнена, що має поруч добру та щирю людину. Енергійності та умінню налагоджувати стосунки Скорпіонам позаздрить будь-який дипломат. Будьте щасливі та щиро діліться своїми щастям з тими, хто поруч.

РОМАНИ ЯГ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітницького товариства

Реєстраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.

Шеф-редактор **Алядар АДАМ**

Редактор **Євгенія НАВРОЦЬКА**

Редакція не завжди поділяє позицію автора. За точністю наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти помилки і скорочувати надто довгі.

Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романи Яг"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунайського, 18,

телефакс (03122) 61-39-56.

E-mail:romaniyag@ln.uz.ua

http://www.romaniyag.uz.ua

Виддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13. Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. №

ХУДОЖНЯ ГАЛЕРЕЯ. РУБРИКУ ВЕДЕ МИКОЛА БЕССОНОВ

СКОРОМИНУЦА ЗУСТРІЧ

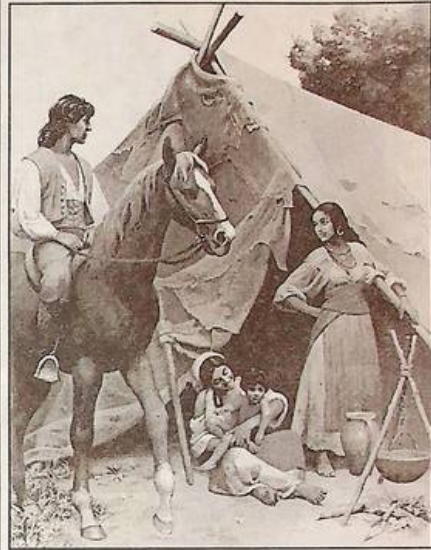
Микола Бессонов народився в 1962 році в м. Москві. З відзнакою закінчив МВХПУ ім. Строганова. Художник, літератор. Спеціаліст в галузі ромознавства. Публікувався під егідою Інституту Етнології і антропології Російської Академії Наук: дослідження про національний одяг в збірнику "Цыгане" (М., 1999) і написана в співавторстві з Н.Деметер та В. Кутенковим монографія "История цыган - новый взгляд" (Воронеж, 2000). Опулікував серію статей про сталінські репресії проти ромів. Один з авторів видання енциклопедичного характеру "Многонациональный Питербург" (СПБ, 2002). Автор монографії "Цыгане и пресса" (М., 2000), а також навчально-популярної книги "Суды над колдовством - иллюстрированная история" (М., 2002). Автор понад сотні історичних картин, включаючи велику ромську серію. Виставки проходили в Державній думі, Чеському культурному центрі, Російському посольстві в Мадриді. Пропонуємо авторський матеріал етнографічного характеру. За основу художник взяв власну живописну роботу "Біля намету".

Коли говорять про ромський костюм, то уявляють собі щось барвисте і строкате. Як, наприклад, у фільмі "Табір де в небо". Мало хто знає, що з'явилось це яскраве вбрання порівняно пізно - наприкінці XIX століття. І що творчими "національного стилю" була етнічна група келдерарів.

Я займаюся історією ромського костюма вже років десять. І не тільки теоретично. Крім наукових публікацій, на мому творчому рахунку є кілька живописних полотен, присвячених келдерарам. Нещодавно я закінчив чергову картину. На ній ромів зображені в ті часи, коли вони ще не прикочували з Дунайських князівств у сусідні країни. Тоді вони ще вважалися підневільними людьми і повинні були платити своїм румунським хазяям оброк. Ім дозволялося кочувати. На прожиття келдерари заробляли лудиням казанів (цим ремеслом вони, до речі, продов-

жували займатися аж до нашого часу).

А де наміста? Де строкати спідниці з оборками,

Микола Бессонов "Біля намету". Полотно, олія, 2002 р.

"Ромська красуня - 2003"

Інона, 12р.
с.Шаланки, Закарпаття

Люба, 17р.
м.Суми

Матільда, 13 р.
с.Шаланки, Закарпаття

Редакція газети "Романи Яг" й надалі запрошує ромських дівчат (віком від 12 до 20 років) взяти участь у фотоконкурсі

Для участі у конкурсі слід подати своє фото. Необхідно також вказати вік, місце проживання.

ПІГЕРАСА

- Офіціанте, можна ще трішки посмажити цих курчат?

- Хіба вони погано посмажені?

- Я не знаю, але вони в мене салат їдять.

♦ ♦ ♦ ♦

- Офіціанто, шай цера май бут пекес е крахнен?

- Ай со вон най мішто пейке?

- Ме на джанав, вон варесо анде манде о салато хан.

♦ ♦ ♦ ♦

Слідчий говорить обвинуваченому:

- Ви впізнаєте цей ніж?

- Впізнаю.

- Ну, нарешті, зізналися!

- У чому визнаєте? Цей ніж ви мені показуєте уже три тижні.

♦ ♦ ♦ ♦

О слідчий (халадо) пгел-нел де дошалеске:

- Ту пгінджарес кади чгуври?

- Пгінджарев.

- Мішто, ке пгінджарділан!

- Анде состе пгінджардінем? Кади чгуври туме манге саквен аба трін курке.

РОМАНЕ ХАБЕНАТА

КАБАЧКИ З СИРОМ

2 кабачки, 3 солодкі перця, 3 цибулини, 3 г зеленої петрушки, 3 ст. ложки сиру, сметана.

Молоді кабачки розрізаємо по довжині на 2 частини, виймаємо з них серединку і додаємо фарш, приготовлений із нарізаного кубиками солодкого перцю, цибулі, зеленої петрушки і тертого сиру. Заливаємо сметаною, солимо і запікаємо в духовці. Подасмо страву гарячою.

КАБАЧКИ КІРАЛЕСА

2 кабачки, 3 гупле папирігі, 3 пурума, 3 г зеленої петрушки, 3 баре роя кірал, сунтина.

Терне кабачки чгінгерас лунгес пре дуй котора, лас аврі о машкар ай керас фаршо, чгінгерді которенца гуплі папріга, пурум, зелено петрушка ай пгагердо кірал. Зачаро кретане ла сунтинаса, лондарас ай пекас андо бов. Пре месала совас пгабардо (керато).